

«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1919-cu il 1 yanvar (Çərşənbə günü) tarixli 76-cı nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Məclisi-Məbusan Rəisi həzrətlərinin ömrünə
Nömrə 23
Şamaxı əhli tələbə Ağalar İskəndəri həmin 1334 sənəsi kanunivəvəlindən [dekabrın] 23-ündən etibarən Azərbaycan Məclisi-Məbusan İdarəsində təhrirot [məktub] xidmətçisi təyin edilir.
Nömrə 24
Tatyana Kazantseva həmin 1334 sənəsi kanunivəvəlindən 22-sindən etibarən Azərbaycan Məclisi-Məbusan İdarəsində baş məzbətə mühərrirlərinə [protokol katibliyinə] (stenoqrafist) təyin edilir.
Nömrə 25
İslam oğlu Süleyman Nuri həmin 13-34 sənəsi kanunivəvəlindən 20-sindən etibarən Azərbaycan Məclisi-Məbusan İdarəsində təhrirot xidmətçisi təyin edilir.
Nömrə 26
Şişa şəhəri əhli Səhra xanım Paşazadə həmin 1334 sənəsi kanunivəvəlindən 23-ündən etibarən Azərbaycan Məclisi-Məbusan İdarəsində təhrirot xidmətçisi təyin edilir.

Nömrə 27
Ağası Məhəmmədov həmin 1334 sənəsi kanunivəvəlindən 18-indən etibarən Azərbaycan Məclisi-Məbusan İdarəsində xidmətçisi (kuryer) təyin edilir.
Nömrə 28
Məhəmmədali Səfərov həmin 1334 sənəsi təşrihi-sənətinin [noyabrın] 16-sindən etibarən Məclisi-Məbusanın cəlasələrində [iclaslarında] məzbətə mühərrirlərinə təyin edilir.
Nömrə 29
Xəlil İbrahimov həmin 1334 sənəsi təşrihi-sənətinin 16-sindən etibarən Məclisi-Məbusan İdarəsində məzbətə mühərrirlərinə təyin edilir.

Nömrə 30
Hənəfi Zeynəllı həmin 1334 sənəsi təşrihi-sənətinin 19-undan etibarən Məclisi-Məbusan cəlasələri məzbətə mühərrirlərinə təyin edilir.

Nömrə 31
Əbdüli Əbdülzadə həmin 1334 sənəsi kanunivəvəlindən 7-sindən etibarən Məclisi-Məbusan cəlasələri məzbətə mühərrirlərinə təyin edilir.
Nömrə 32
Həydərzadə həmin 1334 sənəsi kanunivəvəlindən 15-indən etibarən Məclisi-Məbusan cəlasələri məzbətə mühərrirlərinə təyin edilir.

Nömrə 33
İsmail Dmitriyev Ostromenski həmin 1334 sənəsi kanunivəvəlindən 26-sindən etibarən Məclisi-Məbusanda rus məktubu [rusca yazılmışlar] müdiri təyin edilir.

Nömrə 34
Rübəbə xanım Tağızadə həmin 1334 sənəsi kanunivəvəlindən 29-undan etibarən Məclisi-Məbusan İdarəsində təhrirot xidmətçisi təyin edilir.

Nömrə 35
Yefimya Yakurovna İvanova həmin 1334 sənəsi kanunivəvəlindən 29-undan etibarən Məclisi-Məbusan İdarəsində makina yazan məmuru [makinəçi, maşinistka] təyin edilir.

BAKİ, 1 KANUNİ-SANİ [YANVAR] 1919

Keçmiş fəlakətlər və gələcək ümidlər
Bu gün miladi-Məsihinin [İsanın doğumunun] 1919-cu sənəsinə qədər qoyduq. Keçən 1918-ci il Azərbaycan türk və islamlarının tarixində ən rəngarəng, qarışıq və müğlq [dolaşmış] bir sahifə işğal edəcəkdir [tutacaqdır]. Zira, həmin ildə Azərbaycan türkləri bir müddət müstəmədi həyat ilə məmət [ölüm] arasında qalıb, axırda həyatdan nəümid olarkən, birdən həyat günəşi onları üzüne güldürdü. Razılı və əxlaqsız düşmənlərin təhti-təziyyəti [təziqi altında] paymal olduqları [azlıqlar] vaxt, azərbaycanlılar öz həmcinsləri olan Osmanlı türkləri tərəfindən böyük bir müavinət [yardım] gördür, onların fədakarlığı sayəsində sahili-nicata [xilas sahiline] çatdılar və bununla elan etdilər ki istiqalətiyyətini əldə saxlamağa müvəffəq oldular. Türklərin müavinəti olmasaydı, Azərbaycan və onunla bütün Qafqaz, bolşeviklər və daşnak təhlükəsi altında olub, buradakı türk-ərəi tamən məhv olub gedərdilər. İravan, Bakı və Şamaxı hadisəti [hadisələri] bizə bunu aydınca göstərdi.

Azərbaycan türkləri bir çox fəlakətdən sonra sahili-nicata çıxaran 1919-cu il, ələmsümül [bütün dünyanı əhatə edən] qanlı Cahan müharibəsinə dəxi xitam verdi. Mütarikə hüsusla qəddir [atəşkas hasil oldu] və bunun sayəsində insanlar bir qədər dincəlməyə müvəffəq oldular. Cahanlıqlıq [imperializm] iddiasında olub da "militarizm" əsasında istinad edən Almaniya dövləti məğlub olub, "ufaqlı millətlərin müqəddəratı üçün müharibəyə girişdik" kəlməsi şüarları olan Entiaf [Antanta] Dövlətləri qalib gəldilər. Həmin şüarın qövldən feila [sözdən işə] gəlməsi üçün Entiaf Dövlətləri bizim məmləkətə dəxi gəlib, bolşevizmi özəli ilə çərşənbə Rusiyanın imdadına yətmək üçün buranı bəlaləsi üsüllərlərlə [təxtiz etdilər] [bəza secdilər].

Azərbaycan türk və islamlarının düşməni olan ənasir [ünsürlər] Cahan müharibəsi ilə Rusiya inqilabi-kəbiri [Böyük Rusiya inqilabı] ortalığa atdıqları şüara rəğmədən Azərbaycanı istiqalətiyyətinə zidd edib, bu barədə hər dirlü təşviq və təhrikatda [təhriklərdə] bulunularda da, lakin hürriyətparvar Amerika, İngiltərə və Fransa millətləri nümayəndələrinin xəttili-hərəkatı həmin ənasirin öz batil niyyətlərində nomid [ümidisiz] olduqlarını göstərdi və bir an "ixtilafı məsələlər Cahan Sülh Konfransında həll olunacaq" deyə, o vaxtdək yalnız bir Azərbaycan Hökuməti ətiraft [qəbul] edib, ona müavinətə bulunmalarını vəd etdilər.

Türklərin müavinəti Azərbaycan islamlarını və onların istiqalətiyyətini maddiyyəon müvəqqəti olaraq təmin etdi isə, Müttəfiqlərin bəyli müavinət və hüsn-rəğbətələri Azərbaycan istiqalətiyyətinin mənavi cəhətini təmin edib, onun daimi surətdə paydar olması [yaşaması] üçün bizə ümid verdi.

İştə, keçən 1918-ci ildə istiqalətimiz kəndimiz tərəfindən elan edildisə, ümidvarız ki, yeni 1919-cu ildə istiqalətimiz özgələr tərəfindən dəxi ətiraft və təsdiq olunar.

LƏNKƏRAN FƏCİSİ

Bakı şəhəri İslam Ordusu tərəfindən alınmamış olsaydı və Bakı quberniyası şəhərlə bərabər, Allah göstərməsə, "Sovetlər" əlində qalsaydı, bilirsizmi bu məsələmlərin başına nələ gələrdi?! "Hürriyətpərəstlərin" "idareyi-anarxiyyəsi" [anarxiya idarəsi] altında haqarət, rəzalət, əziyyətt, zülm və sitəm kimi məzh müsəlmanlara qarşı rəva görülmə "mərhəmətlərin" bərkəttindən, zənn etmirəm ki, Bakıda müsəlman namına bir kəs qalmış olaydı. Bir tərəfdən "Sovetlər" başında olan "sosialist"lərin idarə işində göstərdikləri cəhəlati, digər tərəfdən həmin "sosialistlər" i əllərində oynacaq və

alati-məxərəə etmiş olan hilyələr və xunxar [qanıqən] daşnakların ibraz etdikləri [göstərdikləri] fitna və şeytanatı [şeytanlığı] müsəlmanları bir halətə salmışdı ki, yaşamaq imkanı qalmamışdı. Şükürlər olsun bizi yaranan xalıqə ki, "hikməti-siyasiyyəsi" [siyasi müdrikliliyi] qətl və qarətədən ibarət olan bu məhəss idarənin təhəmmül-fərsə [dözülməz] ömrü ümum Bakı müsəlmanlarının bükülliyyə [tamamən] məhv və tələf olacaq müddət ərzincə uzun çəkəməyib, qəhrəman İslam Ordusunun şənlı qılıncı ilə kəsildi və Bakı müsəlmanları azad edildi.

Bakı ilə bərabər, Bakı quberniyasında olan Quba, Göyçay, Salyan və "bə'dəz xərabiyi-Bəsrə" olsa da Şamaxı daxi cahil, müstəbid "hürriyətpərəstlər" in və erməni makiavəllərinin pənceyi-zali-manələrindən [zülmkar pəncələrindən] xilas edilmək üzrə xoşvaxt və xoşbəxt oldular. Lakin minlərcə təəssüflər olsun ki, bu əzədlilik sədəti bütün Bakı quberniyasına şamil olmayıb, həmin xoşbəxt edə bilmədi. Xoşbəxtlər arasında bədbəxt qalanlar daxi oldu.

O bədbəxt qalanların birincisi, məlumunuz olduğu üzrə, Lənkərandır və Lənkəran uyezdir.

Bu bədbəxt uyezd və onun bədbəxt müsəlmanları bu günə qədər bigənələr [yadlar] əlində qalıb nizamsız, qanunsuz və zalımanə bir idarənin bütün ağırlıqlarını zəif boyunlarında çəkməyə məcburlurdular.

Salyan və Bakı alından qəbir buranın binəyə müsəlmanları nıcat yaxınlığı ümidi ilə çırpan qəllərində bu ümidi bəsləməklə bərabər, səbirsizlik nəticəsi olaraq hər dəm bir qəzetlərimiz sütunlarını və idarələrimlər qəplərini dahi istimdad [yardım] fəryadı ilə döldürüb, nıcat tapmış olan qaradəşlərinin diqqətini fəlakətli hallarının şəraititəhəmmül-fərsəsinə [dözülməz şəraitinə] doğru calb etməyə çalışdırdılar. Lakin bunların fəryadları biyaban üzərində [səhrədə] yol əzsik olan bir yolçunun sədəyi-istimdadı [imdad fəryadı] kimi cavabsız qalıb, səslərinə səs verən olmayırdı.

Lənkəran – Azərbaycanın bir hissəsidir. Taxıl, meşə, balıq və sairə kimi sərvətləri nəzərə alınmayıb, ümum Azərbaycan dövləti xəzinəsinə üçün bir köpüklük mənfəəti olmasa da, burada yaşayan qaradəşlərimizin himayəsi Azərbaycan dövlətinin boynundadır. Biz Lənkəran müsəlmanlarının bigənələr və yadlar əlində çərcübür zülmü və fəlakətələri məruz qaldığına qeydsiz nəzərə baxa bilmərik, indiyə qədər də baxmamışıq. Onların fəryadlarını eşitməmiş, fəqət səslərinə səs vermək, tezliklə imdadlarına yetirmək və onları fəlakətdən qurtarmaq işində bir taqım müməniətlər [mənasərlər] qarşısında məəttəl qalmağa [gözləməyə] məcbur olmuşuq. Bu işdə bizim bir səhlənkərlilərimiz olmuşsa, o da bu mühüm məsələ xüsusunda Parlamentimizdə hələ indiyə qədər söz açılmamışdır. Bunun günəhu isə ümum Parlamən azalarımızın [üzvlərini]ni, baxüssiz [xüsusilə] Lənkəran məbusunun [millət vəkili]ni boyunundadır ki, sitəmdidə [zülm görmüş] vətəninin xilası xüsusunda bu günə qədər heç bir təşəbbüsədə bulunmuşuq müşahidə edilməmişdir...

İndi isə, zənn edirəm ki, daha qarşımızı kəsən "rəsmi" bir müməniətt qalmayan kimi, Lənkəranı bigənələr əlindən qoşun gücü ilə xilas etmək məcburiyyəti də qalmadı. Bu məsələ, general Tomsonun bu axırkı intibahnaməsi [bəyənətini] ilə həll olunub getdi.

Hürriyətpərəstlikdən əlavə bu qarışıqlıq [qarışıqlıq] içində səthi bir nəzərlə də olsa həmin dəm doğrunu yalandan, düzü əyridən, paki napakdandan seçmək qəbiliyyətinə dara [malik] olan bir ingilis generalı Azərbaycan türk və islamlarına qarşı həqiqi münasibətini tezliklə təyin edib, Azərbaycanı Azərbaycan Hökumətinə tapşırırdı və tapşırıqdan sonra köməyini də əlavə olaraq elan etdi.

Qoy, düşmənlərimizin içi od tutub yansin! Qəzetlərimdə bu xüsusda ağızlarına gələni deməklə bix [paxıllıq] və həsəd atışıq içində qıvrılıb yandıqlarını bildirməklə, "hürriyət və insaniyyət" şüarları altında istibdad və şeytanət əməli gizlətmüş olduqlarını təklar-təklar isbat etsinlər! Bunlarla işimiz yoxdur, yandıqlardan istər lap canları çıxsın. Biz general həzrətlərinin bu təsdiqnaməsində istifadə etməliyik. Zətan generalın əmrini yerinə yetirməliyik. İngilis demokratiyası [xalqı] və ingilis hökuməti adından Azərbaycanı müqəddəratını azərbaycanlıların öz əllərinə verən general Tomsonun bizə dair bəşarət [muştuluq] və düşmənlərimizə qarşı ölümlə xəbəri dərəcəsinə olan bu əmri, bütün Azərbaycan torpağını, binaəniləy [deməli], Azərbaycanın hissəsi olan Lənkəranı dəxi öz hökumətimizin təhti-idarəsinə mühəvəvlə [idarəsinə tapşırırdı].

Bundan sonra artıq fəktir lazımdır deyildir. Tezliklə lənkəranlı qaradəşlərimizin imdadına yetmiş bigənələr pəncəsindən xilas etməklə, canlarını azad və könlərini sad edək. Lənkəran şəhəri və Lənkəran uyezdi idarələri başına öz məmurlarımızı təzliklə gəndərik. Ancaq bunları tapşırıraq ki, o məmurlar bigənə və xudsar [özbaşına] xarici məmurları kimi rus, erməni və müsəlman arasına təfəvüt qoymaqla bir milləti əzib digər milləti hakim vəziyyətdə qoymasınlar. Azərbaycanımızın hər yerində olduğu kimi, orada da hamiya bir və öz fəlakətərinə baxsınlar. Kin və küdürətə məhəl [yer] vermasınlar. Qanlı kəsilmək bir işi general Tomson sözlə kəsdi və Azərbaycan Hökumətinə kömək verən etməklə bu sözlə əzib olmalarına cəzaya verilməsini təxi anlayışla bildirdi.

Bəs tez oml məmurlarımızı gəndəräk. Lənkəran müsəlmanlarının bir bu qədər fəlakət çəkdikləri artıq kifayətdir.

Hacıbəyli Üzeyir

HƏR İŞƏ ÇARƏ VARDIR

Yeni Heyəti-Vüzəra Rəisi [Nazirlər Kabinetinin Sədri] Fətəli Xan həzrətləri nitqinin bir yerində dəmiroyol məmurları barəsində bu əşğıdəki sözləri demişdir:

"Yollarda özümlükdən qulluqumuz olmadıqından, xaricilər daxi bilirlər ki, onlar gətərlər yol fəna olacaqdır. Ona görə də bildiklərini edirlər."

Filivaqə [həqiqətdən] bir dəmiroyollarda əhəlindən alınan rüşvətlərin həddü hesabı yoxdur. İşi bir dərəcəyə gəlmişdir ki, hətta Parlamentın üzvləri bu xüsusda şikayət yapmışlar. Bu cür işlər Azərbaycan məxlukuqna [xalqına] böyük bir sədmə [zərər] və hətta xəyanətdir. Böylə xəyanətləri tək dəmiroyollarımızdan yox, bəlkə sair müəs-sisələrdən də bəkləməliyiz. Bunun səbəbi isə həzirsizlik və adamsızlıqdır. Dünnəki zabastovkalar bunu bizə sübut etdi ki, bəzi ünsürlər kəfləri istədikləri zaman tamam məstəiməti belə dayandıra bilərlər. İşi bu mınval ilə davam edərsə, rüşvətlərin, xəyanətlərin qabağı alınmazsa, hökumət idarələri bir oyun-oyuncaq halına alar.

Əcəba, bu uçurlara bir çərə yoxdurmu? Əlbəttə, vardır. Lakin gələcəkdə. Bu şərtlə ki, indinin işi şüru oluna [başlasın].

Hamiya məlumdur ki, bu gün bir çox doktor, mühəndis, müəllim, texnik, teleqraf məmuru və bunlar kimi bir çox ərab-i-xitəssə [mütəxəssislər]ə ehtiyacımız vardır. Bu mütəxəssisləri yetişdirmək üçün ərazimizdə heç bir məktəbizim yoxdur və bu məktəbləri hüsusla gətirmək üçün illər yox, bəlkə əsrlər lazımdır. Böylə olan surətdə çərməz nədir?

Bəzi mütəxəssisləri müvəqqəti kurslarda və bəzilərini ənəbi darülfünunlarında [univərsitetlərinə] yetişdirmək mümkündür. İştə çərə! İndiyə qədər ürafımız [ziyallılarımız] Rusiya darülfünunlarında təlim tapdırlar. Lakin bu gün inqilab pozğunluğu həman darülfünun-

ların qaplarına böyükçə qıfıllar əsdirmişdir. Böylə olan surətdə, Rusiya əsəyisi bərpə olunana qədər məarif ehtiyaclarımızı Yevropa darülfünunlarında raf' etməyə [aradan qaldırmağa] məcburuz. Sülh Konfransına gəndəriləcək nümayəndəlarımızın bir vəzifəsi da məş-hur Yevropa darülfünunlarında Azərbaycan tələbələrinə təlim üçün yol açdığımızdır. Buna dair bir proqram, bizi düstürləmə [təlimat-namə] tərtibi Məarif Vəzaratının [Nazirliyinin] bəvudur. İngilis, Firanğıstan və Almaniya darülfünunlarının hər birinə ilinə nəçə tələbə və həngi şöbələərə qəbul olunması indidən gərək aşkar olsun, ta ki, nümayəndələrimiz də məsələyə dara olaraq [məsələdən xəbərdar olaraq], haqq və ixtiyar qazanılması üçün da Yevropada çalışsınlar.

Bundan əlavə, bir çox ehtiyacımız vardır ki, onların raf'i [aradan qaldırılması] üçün kənara adam gəndərməyə heç lüzüm yoxdur. Məsələn, məşinçilər, teleqrafçı, konduktor, icraçı, fəldiz, memar, kimyaçı, texnik və mexanik kimi xidmətçiləri yətmək üçün birar müvəqqəti kurslar açmaq lazımdır ki, bunu da yenə Məarif Nəzarəti əhdəsinə gətirməlidir.

Əhəlis, hər xidmətçi, hər vəzifə daşıyan, müqəbilində [qarşısında] amadə [həzır] bir nəmiş gərməlidir ki, vəzifəsini də kamali-sədəqətlə [tamamıyla düzgün] ifa etsin. Yoxsa, meydanı rəqəbdən xali [boş] görmüş həriflərin xəyanətinə heç bir vəchəli sədd çəkəmk mümkün deyil. Bu bir öylə əhəmiyyəti məsələdir ki, Heyəti-Vüzəranı [Nazirlər Kabinetini] gərək həmişə düşündürsün. Bu barədə qəflət olunarsa, şəkhsiz əci-əci səmərlərə [nəticələrə] rast gələcəyiz və övlad müqəbilində də [övladlarımızın qarşısında da] məsuliyyət altında qalarız!

Bu məsələdə hökumət ricalı [hökumət adamları] ilə bərabər, əhəli və ələlxüssə [xüsusilə] ürafımız [ziyallılarımız] da çalışmalıdır. Lakin bunların vəzifəsi başqadır. Dünnəki zəvəstovka ittihad [birlik] və ittifaqın səmərasini bizə aşkar etdi. Zəvəstovkalar, hər yerdə olduğu kimi, fəhəli sinfi əsas və istinadq olmuşdur. Bunların içində müsəlman fəhəsi də əz deyildir. Lakin bu biçərlər mədəniyyətdə sairələrindən gəri olduqlarına [gərə], bir çox məsələlərdə aldandırlar, vəzifələrini anlamayırlar. Ürafə qismindən adamlar lazımdır ki, fəhə-lərlərimizi birləşdirsinlər, haqlarını anlasınlar. Həmçinin əkinçilərə, tacirlərə, hökumət müəssisələrindəki xidmətçilərə, müəllimlərə, mühəndislərə, doktorlara və sair əsnafımıza [peşə sahiblərimizə] birar ittifaqı yəpməq lazımdır ki, haqlarını anlayıb özgələriinə əlati-təzvir [fitna-fəsad törətməkdə vəsita] olmasınlar.

Haydi, cavanlarımıza! Siniflər əməlinə gəndiz, fəaliyyətinizi də göstəriniz!

Şükürlər olsun ki, hələ əralıqda üç ittifaq gərdür:

- 1) Türk texnikləri;
- 2) Markəzi Mütəəllimlər [Tələbələr] Komitəsi və;
- 3) Müsəlman Tələbələri İttifaqı.

Bizi maraqlandıran, texniklərin ədəbiyyat və tarix kursları açmalarıdır. Hələ "Azərbaycan tarixi və ədəbiyyatı" mövzusunda referat [məruzə] da oxumuşlarıdır!

İttifaqın fəaydsini hələlik mütəəllimlərimiz anlamışlardır. Ümid-varam ki, sair əsnəflarımız da anladılar. Ürafəməz üçün də böyük bir meydan açılar ki, nə ucuz var, nə də bucağı!

Farhad Ağazadə

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

6-cı iclas

Məclisi-Məbusanın 6-cı iclası dekabrın 30-da saat birdə doktor Ağayevin sədarəti [sədrliyi] və Əhməd Cövdatın katibliyi ilə vəqə oldu. Sədr iclası açaraq ruznaməyi-müzakirəti [müzakirə gündəliyini] bu qərar ilə elam etdi [bildirdi]:

- 1- Parlamən əzasından Mehdi bəy Hacıbəbəyov ilə Hacı Karim [Sənli] Əfəndilərə 10 gün məzuniyyət;
- 2- Gürçüstan Parlaməninin təbriki;
- 3- "Əhrar" firqəsinin ərizəli [ərizəsi];
- 4- Son həbslər haqqında istizah [söyğü];
- 5- Əfvi-ümmüni [amnistiyə] layihəsi.

Müzakirəyə başlandından əvvəl, sədr bəyən edir ki, əfvi-ümmüni layihəsinin müəllifləri layihəni yenidən nəzərdən keçirmək və tərtib vermək qəsdli iş gətirmüşlərdir.

Ağəzəli Əhməd bəy - (Növətdən xaric səs alaraq) Əfəndilər! Qəzetdə general Tomsonun bayannaməsinin oxudunuz və əhəmiyyəti təqdir etdimiz. Bu bayannamə, həqiqətdə şeyani-qeyd və təqdirdir [qeyd edilmiş və bayanlanmaya layiqdir]. Onun məz-münü, millət və hökumətimiz üçün şeyani-təbrik [təbrikə layiq] bir müvəffəqiyyətdir. Daha Ənzəlidi Müttəfiq dövlətlər nümayəndələri ilə müzakirə olunarkən, Azərbaycan bəzi müşküllərdə çıxara bilirdi və öz paxtəytını müdafiəyə müqtədər bir halda idi. Fəqət Azərbaycan üç böyük dövlət ilə qovğa çıxarmaq fikrini hələ ibtidadan [lap əvvəldən] bərtəraf etmişdi [aradan qaldırılmışdır]. Çünki, bu dövlətlər böyük müharibəyə girmədən əvvəl, ufaq millətlərin əzədligi və onların hüququnu müdafiə uğrunda müharibəyə girişdikləri mütəmədiyyəti [daimi olaraq] elan etməkdə idilər. Daha sonra məzkur [adı keçən] hökumətlər Amerika Cəmhəri-Müttəhidəsi [Amerika Birləşmiş Ştatları] rəisi-cümhuru [prezidenti] Vilsonun dünyaya atması və bəşəriyyətdə təbşir etmiş [muştuluq vermiş] olduğu 14 maddəni kəndilərinə bir şüar, bir bayraq qərar və-rərək meydana çıxdılar. Buna gərədir ki, İngiltərə, Amerika və Fransa nümayəndələri ilə Ənzəlidi müzakirədə bulunən zaman biz bildirdik ki, onlar gəldikləri yerlərdə yaşayan millətləri əzəmk üçün gəlməyib, o millətlərin haqq və mücvduyyətlərini təmin edəcəklərdir. Biz buna əmin idik. Ona görə də azərbaycanlılar qovğa bərtəraf edib də Müttəfiqlərin şəraf və namusuna inanaraq, vətənimizin geniş bucaqlarını onların üzərinə açdılar. Şimdi Müttəfiqlərin nümayəndələri burada bulunurlar. Mən bunu qeyd etmək istəyirəm ki, Müttəfiqlər qüvvəsinin rəisi Tomson, Ənzəlidi vermiş olduğu sözlərin heç birindən bu vaxtdək inhiraf etməmişdir [boyun qaçırmmışdır].

General Tomsonun son bayannaməsi mənim bu sözlərimin doğruluğunu isbat edir. Şüarın qəddəmi təbrik edirəm. (Alqış) Haqq heç vaxt paymal olmaz [tapdalannmaz]. Müttəfiqlər nümayəndələri hələ Ənzəliyə gələrkən bizim bəramizdəki haqiqətlər, bəhtən və iftiralar-la zəhər-lənmışdi. Amma yənimizə gələrkən bizi başqa bir şəkildə gərdüldür, gəlib yəxından tanıdılar. Sülh və müsəlmat [barış] tərəfdarı kimlər olduqunu anladılar; bizi tanıdılar. Şimdiki müvəffəqiyyət dəxi həman bərun nəticəsidir. Bizə qarşı çıxarılan süni xəbər və provakasyona bə cavab vermədik, çünki haqlı olduğumuz əmin idik. Şimdi nəticəsini də gərdürüz. Azərbaycan istiqalətiyyəti yolunda köksümüzü gərəək daima eyni mətənat, eyni səbat, eyni əzmkərligi gərəgərək müstəqil yaşamağa layiq və müstəhəqq [haqqı çatan] olduğumuz isbat edəcəyiz. (Alqış)

Məhəmməd Əmin Rəsulzadə - Möhtərəm Əhməd bəy həzrətləri tərəfindən şeyani-qeyd [qeyd edilmişə layiq] görülmə məsələ, həqiqətdən calibi-diqqət [diqqəti calb edən] və Məclis tərəfindən qeyd olunacaq mühüm məsələlərdir. Hələ ingilis və sair Müttəfiqlər qoşunu paxtəxtimizə daxil olan zaman, Azərbaycan paxtəxtində yaşayıb da "Azərbaycan" fikrinə müəriz [zidd, müxalif] və ancaq qüvvəyə tabe olaraq məqəmi-təslimlə bulunənlər [təslim olanlar], kənardan başqa qüvvə gələrkən ruhları bərrəddə [hücum] başlādılar. Bir çox ünsürlər onların gəlmələrindən ruh alaraq, Azərbaycanın kökünü baltalamağa başlādılar. Əhməd bəy buyurduğu kimi, azərbaycanlı əzələrinin haqlı olduqlarına və Müttəfiqlərin öz qovllarına [sözlərinə] sədiq qalacağına əmin olduqlarından, Azərbaycan paxtəxtində baş qaldıran intriqə və fəsadlardan müztərib idilərsə da [zəiyyyət çəkirdilərsə də], nəümid [ümidisiz] deyildilər. Lakin nə qədər ümidvarlıq hasil olsa da, bundan böylə Azərbaycanı tanıyanların bir daha iş gərməyəcəklərinə inanmaq xətədir. Əvvəlinci günlərdə biz burada xof [qorxu] ilə rəca [ümid] arasında idik. Özümlüğün haqlı olduğumuz qəvəxtli çər-məyə qədir idikdə isə, yəni itxil çərməkdir. Zira hüququmuz əl uzadılmayacağına inanırdıq. Lakin əhvalın böylə olduğunu yalnız iş başında duranlar və siyasətçilər bilir. Amma camaət kütləsi əvhaldən bixəbər olduğundan, Azərbaycan fikri əleyhinə bulunənlərin hərəkətlərini gərdüb şübhədə idilər. Müttəfiqlərin vürudundan [gəlişindən] sonra birinci günlərdə vüqə bülənəli hərəkətlər şübhəni daha da artırdılar. Çünki burada başqalızımı ünsürlər Azərbaycan istiqalətiyyəti əleyhinə iş gərmək istəmişlər. İngilis və sair Müttəfiq nümayəndələri Ənzəlidi olduqları zaman bizlə dost olmayan mənəbərdən başqa məlumat və fikirlər üzərinə bayannamə nəşr etdilər. Tomsonun bayannaməsi Müttəfiqlərin haqqı əvhaldən bixəbər olduğunu göstərir. Fəqət sonradan həqiqəti-hala [həqiqi vəziyyətdə] balad olmaq nəticəsində çıxardığı və nəşr etdiy [yaşığı] ikinci bayannaməsi birincini rədd etdi. Bu bayannamədə Qafqaziya məsələsinin Ümumi Sülh Konfransında həll olunacağı işar [qeyd] edildi. Bu bayannamə, azərbaycanlıların sülh və müsəlmat [əmin-amanlıq] tərəfdarı olduqları yəxından əyrənilmiş və təcrübə nəticəsində atılmış bir qəddəmidir. Bu qəddəm atıldı və bu gün həqiqi-məşruəyə [qanuni haqq] layiq yegənə bir hökumət olmuş üzrə Azərbaycan Hökumətinin tanındığı, məmləsərr [sədiq ki], eşi-diriz. Bu gün ingilis və müttəfiqləri nümayəndəsinin böylə bəyənəti və bizə qarşı münasibətini böylə açıq təyin qılması, məmləkətimizdə mövcud olan anlaşılmalı rəf' edər [aradan qaldırıldı]. Bu gün burada qonaq şəkildə olan ingilis və sair Müttəfiqlər bizə müzəhirət [kə-məklilik] göstərirlər və bizim istiqalətiyyətimiz istəməyənən bu gündən etibarən əşləri gərəcəkəklər ki, buradakı qüvvələr Azərbaycanı təsdiq etməyə meyl olan bir qüvvətdir. Xaricdən gəlan bir qüvvəyə istinadla Azərbaycanı dağıtmaq istəyənlər gərdürlər ki, o qüvvə Azərbaycan əleyhinə deyildir. Şimdi xarici qüvvələrdən müzəhirət almıraq xəyalı ilə Azərbaycanı yıxmaq istəyənlər artıq gərəcəkəklər ki, o xəyal puçdur. Azərbaycan xalqı öz istiqalətiyyətini var qüvvəsini müdafiə və mühafizə edəcəkdir və bu da ona qüvvətli vərərk bir dəfə cızması olduğu istiqalətiyyətimizi, o sitareyi-əməlimizi [arzu ulduzumuzu] müdafiə etmək məsələsində bizi hər dəfə qüvvət verir, imanımızı artırır. General Tomson tərəfindən nəşr edilmiş bəyən-namə bu yolda bizə daha böyük bir ümid verir ki, bu gün bir ingilis komandanı tərəfindən qəbul olunan yegənə məşru bir hökumət, Sülh Konfransında nümayəndələrimizin çalışmaları sayəsində o komandanıqların hökumətləri tərəfindən də ətiraft və təsdiq ediləcəkdir. (Markəzdan və soldan alqışlar)

Əhməd Cövdat - Əfəndilər! Əhməd bəy Ağayev cənabları ingilis komandanı general Tomsonun tərəfindən verilmış bayannamə haqqında danşdırlar və bu bəyannaməni təqdirdə bizi dəvət edirlər. Nə olmuş, əfəndim?

İngilis komandanı öz qoşunu ilə buraya gəlmiş, məhəlli [yerli] hökuməti tayınır. Əcəba, bərun general öz rayı iləmi etmiş və bizə qarşı səmimiyyət göstərmişdi, yaxud bunun daran bir əsası vardır? İştə o dərin əsaslar barəsində burada bir neçə kəlmə söz söyləməliyəm.

Məlumdur ki, general Tomson İngiltərə Hökumətinin bir əsgəri [hərbi] nümayəndəsidir. Hər bəzəmi bu qəddər qanlar təküldü, Müttəfiqlər demokratiyası [xalqı] öz səsini ucaldıb xirdə millətlərə hürriyət və əzədlilik istədi. Əlbəttə Müttəfiqlər nümayəndəsi olan general Tomson, "hər millət kəndi müqəddəratı həll etmək haqqına malikdir" - deyən demokratiyanın ərsuzunu da [qulaq ardına] verə bilməz və Azərbaycan istiqalətiyyətini qəbul etməyirəm, tanıtırəm deyə bilməzdi. Çünki general Tomson bu əmri vərən ingilis və bütün cəhan demokratiyasıdır; bütün cəhanın həqiqi demokratiyası ona əmr edir ki, xirdə millətlərin hüququnu ətiraft etsin, hökumət və istiqalətiyyətlərini tanısin. (Soldan və markəzdan alqış)

Əhməd Cövdat - Əfəndilər! Əhməd bəy Ağayev cənabları ingilis komandanı general Tomsonun tərəfindən verilmış bayannamə haqqında danşdırlar və bu bəyannaməni təqdirdə bizi dəvət edirlər. Nə olmuş, əfəndim?

«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1919-cu il 1 yanvar (Çərşənbə günü) tarixli 76-cı nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

“Azərbaycan Parlamentı Rəyasətinə:

1917 sənəsi “Qafqaz təqvimini”ndan alınan rəqəmlərə görə Şəki şəhərində 52.343, qəzasında isə 133.505 nüfus [əhali] var ki, cümmləni 185.848 nüfus olur. Bunlardan yalnız İslam əhəli 145.209 nəfərdir. Axırncı ərzaq sayıhasına baxılarsa, bütün əhali 200.000-i mütəcavizdir [keçir]. Qabaqkı seçkilərdə bu qəzanın haqqı nəzərə alınmadığı kimi, bu axırncı dəfə də İslam əhəlisindən 3 əvəzinə 2 nümayəndə dəvət edilmişdir. Binaənileyh [ona görə] biz təklif edirik ki, Şəki qəzasından təcili surətdə bir nümayəndə dəxi dəvət edilsin.”

Bu məsələ, Heyati-Rüasanın [Rəyasət Heyətinin] təklifinə görə Etibarənoma komissiyasına verilir.

Növbətdə: son həbslər haqqında sosialistlər tərəfindən idxal [daxil] edilən istizahdır [sözdür].

Istizahın məzmunu:
Bu günlərdə Bakı şəhərində bəzi siyasi firqələrin bir qac [bir neçə] əzasi [üzvü] təqəsiməyə verilmədən həbs edilmişlərdir. Bu həbslər Azərbaycan polis məmurları vasitəsilə icra olunmuşdur. Bu əhvalat Hökumətə məlumdurmu və əgər məlum isə səbəbi nə olmuşdur?

[Məhəmməd] Məhərrəmov - Möhtəram Parlamən əzaləri! Necə ki məlumdur, neçə gün əvvəl bəzi firqələrin nümayəndələri həbs edilib Ənzaliyə göndərilmişdir. Demokratıyanın bu xüsusdəki təşəbbüsləri bir nəticə verməmiş və nəhayət, iş Bakıda böyük bir tətilə münqar olmuşdur [gəlib çıxmışdır]. Bu tətilin Bakı və Azərbaycan üçün zərərli olduğu məlumdur. Biz Sosialist firqəsi deklarasiyasında demişdik ki, müqəssirlərin təqəsiməsini 24 saat zərində [müddətində] özlərinə təqdim edilməlidir, yığıncaqlar açıq olmalıdır. Bu mühtəm maddələr pozulmuşdur. Tətil şimdiki qurtarmışsa da, gələcəkdə vüquu [baş tutması] ehtimal qarıcında deyildir. Binaənileyh, biz təklif edirik böylə işlərin qəbağını almaq üçün Parlament bu məsələni geniş surətdə müzakirə və öz fikrini bayan etsin.

Bəzi natiqlər məbusların azad edildiklərini, digərləri istizah vaxtının keçdiyini və sairləri göstərərək, nəticədə istizahın qəbulu məsələsi araya gəliir. Sədr məsələni iki qismə təqsim edir [ayırır]:

1 - Istizah qəbul edilsinmi, ya yox?
2 - Istizah təclimini hesab olunsun, ya qeyri-təclili?

Səsa qonulduqda qeyri-təclili olmaq üzrə istizahın qəbulu əksəriyyəti-ara [səs çoxluğu] ilə qat olunur.
Ruznəməyi-müzakirət [müzakirə gündəliyini] bununla qurtararaq, Sədr cənaləri Heyati-Rəyasət namından [adından] təklif edir ki, Məclisi-Məbusan nizamnaməsinə tərtib və qəbul olunandaq Macdis özü üçün bir əksəriyyət (kvorum) qərar versin. Heyati-Rəyasət əksəriyyət olmaq üzrə bir sül [üçdə bir] təklif edir. Bu məsələ uzun mübahisəyə bais olur. Nəhayət, ətraflı məlumat toplamaq və məsələni bir daha nəzərdən keçirmək üçün Heyati-Rüasa təklifi geri götürür.

İclas qapanmaq üzrə ikan Qara bəy [Qarabəyov] “Qruziya” qəzetəsini göstərərək bayan edir ki, məzkur [adi çəkilən] qəzetə Parlamentimizin fövqələdə iclası haqqında verdiyi məlumatında böhtan və iftiralər yazmışdır. Qara bəy qəzetənin bir qismini oxuyur və deyir ki: “Mən burada böylə söz danışmamışam. Buna protesto edirəm. Qoy Parlamentimiz də şahadətdə versin ki, mən bu sözləri deməmişəm.”

Sədr: Heyati-Rüasa təsdiq edir ki, bu qəzetəyə yazılan sözləri Qara bəy Parlamenta deməmişdir.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Serbiya və Qaradağ
Qaradağ Parlamentı, Qaradağ ilə Serbiyanın birləşməsini rəsmi surətdə elan etmişdir.

Rusiyanın tələfatı
Petroqraddan Kopenhəqə verilən xəbərlərə görə, müharibə zamanında Rusiyanın tələfatı 9.150.000-dir. Bunlardan 1.700.000 nəfəri ölüb, 1.450.000 şikast, 3.500.000 yaralı və 2.500.000 əsirdir.

Vilson Londonda
Vilson Londona varid olub [gəlib], tənəənəli bir surətdə istiqbal edilmişdir [qarşılanmışdır].

Vilsonun səfər yoldaşları
“Corc Vaşinqton” paraxodunda Avropa və Asiyanın siyasi və iqtisadi əhvalından dürüst xəbərdar 23 nəfərdən ibarət münəşif komitəsi vardır.

Yaponlar Cənubi Rusiyada
İstanbuldan xəbər verirlər ki, varid olan [gələn] yeddi yapon gamisi Qara dənizə çıxıb Rusiya sahillərinə azim olmuşdur [yönəlmişdir]. Feodosiyada yapon əsgərləri gözənlənməkdədir.

AZƏRBAYCAN GƏNCLƏRİNƏ

Bir bax! Nə gözəl boyanmış əlvan
Dörd güşəli ol nigari-tənnaz;
Baxdıqca lətif, pak, qurnaz
Göy, qırmızı, səbz, qəlib rəxşan.

Parlaq günəşin şüayi-pakı
Düşdükcə ona olur münəvvər.
Qan içrə hilalı saf, ənəvər,
Qalbində nə qorxu var, nə baki.

Azərlərin atəşin dilində
Baxdıqca ona səfəsi artar.
Türk millətinin hilalı parlar
Teymur ilə Mürtəza belində.

Türk oğluna evçilik yaraşmaz,
Türk yavrusu canla, qanla oynar.
Qurşun yəsa ölməz, ölsə soyunər
Qalxar, yürüyər, qoşar, yavaşmaz.

Türk oğlu vətən deyib qan ağlar,
Al bayrağını tutub usanmaz.
Türkün ucadiri hilalı somnaz,
Həq nuru qapanmayıb da parlar.

Qalx, ey vətən oğlu, gəl hizaya,
Durma, çabıq ol, silaha sarmaş.
Çıx avcı xətinə, həydi marş, marş
Qaldır uca bayrağını səmaya.

Aşurbəyli İsa (Həqqi)

GÜRCÜ-ERMƏNİ MÜHARİBƏSİ

(Gürcüstan ərkani-hərbindən [qarargahından])

Kanuni-əvvəlın [dekabrın] 25-ində müharibə etdikdən sonra əsgərlərimiz Daqet-Xaçın kəndini işğal etmişlərdir. Şülvəər yanındakı müharibə davam edir. Cəbhənin qeyri yerlərində sakitlikdir.

Hökumətdən istizah [sorğu]
Gürcüstan Parlamanı üzvü Vəşəpəli Parlamən Sadri Çxeidzeyə müraciətə, gələcək birinci iclasda Gürcüstan Hökumətinə böylə bir istizah verilməsini xahiş etmişdir:

“*Gürcüstan Hökumətinə məlumdurmu ki, Ermənistən Hökumətinin siyasi nümayəndəsi Camalyan, müharibə elan edildiyi gündən indiyə qədər haqqı olmadığı halda Tiflisdə qalıb, Gürcüstanın mənafeyi əleyhinə olaraq, əsgərlərimiz arasında düşmənənə hərəkətdə bulunmaqdadır? Hərğah bu əhvalat hökumətə məlumdur, bu barədə nə kimi tədbirlər ittixaz etmək [tədbirlər görmək] niyyətindədir?”*

Həbslər
Hökumət binəgüzərliyi [sarəncami] ilə Tiflisdə olan Rus Milli Şurası binasında axtarış olmuşdur. Axtarış əsnasında Milli Şura binasında müşavirəyə cəm olan 200 nəfər erməni həbs edilmişdir.

Axtarış
Kanuni-əvvəlın [dekabrın] 24-ündə Erməni Cəmiyyəti-Xeyriyyəsi binasında axtarış olmuşdur. Şəxsiyyətini isbat edici sənədə malik olmayan cavan adamlar həbsə alınmışlardır.

İngilis-fransız heyəti
Bu yaxınlarda İngiltərə-fransız heyətinin bir hissəsi İrəvana, digər hissəsi Batuma gedəcəkdir.

BİR MÜNASİBƏTLƏ

Sülh Konfransına göndərilən İran heyəti-mürəxxəsəsinin [nümayəndə heyətinin] şəhərimizə vürudunu [gəlişini] eşidib də, qəzetimiz rəsmi hökumət qəzetəsi olmaq üzrə bəndəyi-acizi [acıc bir bəndə olan məni] mühərrir sifəti ilə heyəti-mürəxxəsə hüzuruna göndərirdi ki, əvvəla mərasimi-xoşamədini yerinə yetirib [xoş gəldiniz deyib] və rəsmi hökumət qəzetəsini bu heyət vüruduna əhəmiyyət və etina göstərdiyini bildirib, bə'd [sonra] bir para biczə və zənn edirik ki, İran Hökumətinə də vacib ədd [hesab] edilən məsələlər xüsusundə məlumat alıb qəzetəmizdə dərc edək.

Lakin möhtəram heyəti-mürəxxəsəsinin başında duran zəvət [şəxslər] bizimlə müləqat [müsahibə] və söhbət etməyi, bilmişlik kasrışan hesab etdilərmi [şanlarına layiq görmədilərmi] və ya nə isə, qədim bürokratlara məxsus bir ədə ilə qəbul buyurmadılar. Konsul Saidüddürə cənaləriniın vasətəsinə [vasitəçisiyinə] rücu [müraciət] etdixsə də, yəna müləqat sərfəfindən məyus qaldıq.

İran vüzerəsi [vəzirləri] ilə müləqatdan məqsəd, İranın övzayi-haliyəsindən [indiki vəziyyətindən] xəbər bilmək, İran dövlətinin Azərbaycan istiqlalı xüsusundə rəy və müləhizələrindən xəbərdar olmaq və İranın Sülh Konfransında nə kimi məsələləri irad və iltizam edəcəyini anlamaq idi. Bu kimi məsələlərin biz azərbaycanlılar və Azərbaycanca yaşayan İran əhlicəna nə dərcədə haizi-əhəmiyyət [əhəmiyyətə malik] olduğu müsəlləmdir [aydındır]. Biz də bunu bilmək istəyirdik. Yoxsa vəzirlərlə qurudan-quruya söhbət etməyə nə vaxtımız vardır, nə də həvəsimiz.

Ayn

BAKI XƏBƏRLƏRİ

* Məlumdur ki, müvəqqəti olaraq Gəncədən Bakıya gətiriləcək ərzaq məmnun [qadağan] idi. Şimdiki Azərbaycan dəmiryolları müdiriyyəti Ərzaq Nəzarətinə müraciətən rica etmişdir ki, işbu qanun ləğv edilsin. Zira Bakı və Gəncənin ərzaq işlərinin layiqli surətdə getməsinə artırır.

* Bələdiyyə İdarəsi, vergi komitəsinə təklif etmişdir ki, Bakı dairəsindəki ictimai təməşaxanələrdən “hərbi naloq” miqdarında vergi əltsin.

* Azərbaycan post və teleqraf müəssisələrində Ararat (Ermənistən) Cümhuriyyətinə məktubət qəbul edilir.

* Dün İran heyəti-mürəxxəsəsi [nümayəndə heyəti] Parisə Sülh Konfransına azim olmuşdur [yola düşmüşdür].

Hərbi məhkəmədə
Kanuni-əvvəlın [dekabrın] 17-sində Hərbi məhkəmə atidə mündəric əşxasın [aşığıda dərc edilən şəxslərin] işlərinə baxıb, böylə qətnəmə çıxarmışdır:

1) Yaqub Sillikov Bakı küçələrində güllə atdığı üçün 1 il həbsə alınır. Qətnəmə general Tomson tərəfindən təsdiq edilmişdir.
2) Nikolay İqnatyeviç Bakı küçələrində güllə atdığı üçün 5 il həbsə alınır. Qətnəmə general Tomson tərəfindən yüngülləşdirilib 2 ilə təbdil edilmişdir [dəyişdirilmişdir].
3) İvan Samoylov piyanı olub Bakı küçələrində güllə atdığına görə 2 il həbs cəzasına məhkum edilir. Qətnəmə general Tomson tərəfindən təsdiq edilmişdir.

Erməni Milli Komitəsində
Azərbaycan Hökuməti-Cümhuriyyəsi Rəisi-Vükələsi [Baş Naziri] Fətəli Xan Xoyski həzrətləri, Erməni Milli Şurasına müraciət edib, yeni Kabinada iştirak etməyi təklif etmişdir.

Erməni Milli Komitəsi işbu məsələni 25 kanuni-əvvəl [dekabr] iclasında müzakirə edib qət etmişdir ki, təklifi rədd etsin. İşbu rədd cavabının səbəbləri əvvəllərdə göstərilənlərdir.

Müttəfiq qoşunlarının vürudu [gəlişi]
Kanuni-əvvəlın [dekabrın] 30-unda səhər saat 7-də Ənzəlindən “Qırğız” vaporu varid olub [gəlib], Müttəfiq qoşunlarını gətirmişdir.

Azərbaycan heyəti-mürəxxəsəsi [nümayəndə heyəti]
Hökumətin Məclisi-Məbusan Heyəti-Rüasası [Rəyasət Heyəti] ilə barəbar kanuni-əvvəlın [dekabrın] 27-dəki iclasında Ümumi Sülh Konfransında iştirak etmək üçün əsnamisi atidə mündəric zəvətdən mürəkkəb [adları aşığıda yazılmış şəxslərdən ibarət] bir heyəti-mürəxxəsə ittixab edilmişdir [seçilmişdir]:

Maclisi-Məbusan Rəisi Əlimərdan bəy Topçubəşov, Hökumət üzvü Məhəmmədşən Hacinski, Maclisi-Məbusan əzəsi [üzvləri] Əhməd bəy Ağəyev, Şeyxülislamov.

Müstəşarlığa [məsləhətçiliyə] [Məhəmməd] Məhərrəmov, [Miryaq] Mehdiyev və Ceyhun bəy Hacibəyov cənaləri ittixab edilmişlərdir. Heyəti-mürəxxəsə ən yaxın günlərdə azim olacaqdır [yola düşəcəkdir]. Heyət şimdilikdə lazim olacaq məlumatı cəm edir.

Cümanı bayram etməyə dair
Əcnəbi fəhlələri [beynəmillətçilər] mister Valtona bir müraciət-namə verib, cüma gününü bayram etmək barəsində verilən qanunun ləğv edilməsini tələb etmişlər və mister Valton işbu qanunun ləğv ediləcəyinə çalışacağını xəbər vermişdir. Bayram ediləcək günün təyini fəhlələrə mühəvval ediləcəkdir [təşvirlənəcəkdir].

Müsləman tələbələrini
Bu gün kanuni-əsnanın (yanvarın) 1-ində Bakı Birinci realni məktəbi binasında, axşam saat 5-də Bakı müsəlman tələbələriniın iclası təyin edilmişdir. Yoldaşların vaxtında təşrif gətirmələri xahiş olunur.

ƏRZAQ İŞLƏRİ

Ətrəfdəki kəndlərə düyü paylanacağıdır
Bakı Şəhər Ərzaq İdarəsi Əhmədli, Keşlə, Zığ, Biləcəri, Binəqədi, Digah, Şağən, Pırşaqı, Məhəmmədi, Fatmayı, Türkən, Güzdək, Nardaran, Bilgah, Xırdalan, Xocahəsən, Buzovna, Qobu, Zirə, Kürkənd, Qala, Şüvəlan, Goradil, Maştəğa, Hövsən, Novxanı, Kürdəxanı, Hökməli, Mərdəkan, Bihiyyəbat və Bina kəndlərinə bu gələn yanvar ayının 2-sindən 8-İncədən Ərzaq Şöbəsinin anbarlarından camaata paylanmaq üçün hər adan başına üç girvənkə hesabı ilə düyü paylayacağıdır. Düyünün girvənkəsi 3 manat 30 qəpikdir.

Ona görə də lazımdır ki, camaatı siyahı edib həzirdə na qədər adam olduğunu ədbəd və hər külfətdə neçə nəfər olduğunu iki vəraqədə, yəni iki ədəd siyahıda yazınlar.

Siyahı vərəqəsinin biri vəkilədə qalır, o biri vərəqi na qədər düyünün pulu eyləyirsə, camaatdan yığılan pul ilə barəbar kəndin vəkilii “Natsional” mehxanxanasından Ərzaq Şöbəsinə 12-ci otağə verib düyü almaqdan ötrü baş [order] almaldır.

Kəndlərin vəkililəri kənd camaatından düyü almağa şahadət-namələri olmalıdır. Camaatın siyahı vərəqəsi kənd kəndxüdasının imzası və möhrü ilə təsdiq olunmalıdır. Kəndxüda, vəkil və qeyri adamlar, hansılar ki külfətdə olan adamları doğru göstərməyələr, düyünü paylayan vaxt doğruluca bəlməyələr, təftiş olandan sonra əvvəla onlara düyü verilməyəcək və ondan əlavə dəvə zamanında olan qanuna görə şiddətli cəzaya mübtəla olacaqlar.

Düyü kəndə gələndən sonra kəndxüda və vəkil düyünü siyahı üzvü ilə camaatın hüzurunda elan olan qədər, yəni bir adam başına üç girvənkə hesabı ilə düyü paylamaldır.

* Ərzaq Nəzarəti tərəfindən Əli bəy Zülqədərəvə icaza verilibdir ki, Gürcüstandan dörd vəqon qənd gətirib Azərbaycan Cümhuriyyətində sərbəst satışa qoysun.

* Ərzaq Nəzarətinə Sabunçu naibi-konsulu Şəbanzadə tərəfindən ərizə verilibdir ki, Sabunçu-Balaxanı polismeysterstvosunda [polis idarəsində] vəfat edən İranlılar üçün kəfənlik dörd tay bez buraxılsın.

* Dərbənd müvəfiqində [stansiyasında] vəsiqəsi üç tay bez tutulubdur. Ərzaq Nəzarəti bu xüsusda həməən bezi göndəran Qazıçumuk səkini Mirzə Ramazan oğlunun həbs olunmasinə əmr etmişdir. Mirzə Ramazan oğlu hal-həzirdə 5-ci polisdə həbsdədir.

* Ərzaq Nəzarəti Quba qəzası qaim-xəqəminə yazıb bildirmişdir ki, Quba mahalında türklər tərəfindən zəkət təriqi [yolu] ilə yığılan təxilin miqdarını və hansı anbarlarda olmasını xəbər verməklə barəbar, məzkur [deyilən] təxili Bakıya Ərzaq Nəzarəti adına göndərsin.

* Bakıdan Tiflisə kilsə şəmi aparmaqdan ötrü Ərzaq Nəzarəti tərəfindən Anatoli Yefimova icaza verilməşdir.

* Gürcüstandan Azərbaycana mal gətirib sərbəst satışa qoymaqdan ötrü Ərzaq Nəzarəti tərəfindən İsmayıl Məhəmməd oğluna müsəidə verilmişdir.

* Kanuni-əvvəlın [dekabrın] 30-unda Ərzaq Nəzarəti Əbdül Babəyevə Tiflisə və Poti təriqi [yolu] ilə Odessaya silyotka [siyanək balığı] aparmağa icaza vermişdir.

AZƏRBAYCANDA

Gəncə Şah Abbas məscidi
Gəncə Şah Abbas məscidi həyatında, bazar ertəsi saat 10-da, “Mövludi-nəbi” münəşibəti ilə tənəənəli bir ictima [yığıncaq, tədbir] vəqə olmuşdur və ictimada başqa ruhanilərlə Molla Məhəmməd Axund Pısnamazdadə, Gəncə Bələdiyyə raisi Ələsgər bəy Xasməhəmmədov, türk məchidilərindən Mürsəl paşa, Gəncə müsəlman müəllimlərindən bir qac nəfəri, Məktəbi-Hərbiyyə tələbələri, Mədrəseyi-Ruhaniyyə şaqirdləri ilə başqa ibtidai məktəblərin çocuqları hazır idilər. Bunlardan başqa əsnafdan [xırda ticarətlə və sənətkarlıqla məşğul olan adamlardan] dəxi ictimaya təşrif gətirənlər də az deyildi.

Ən əvvəl Mədrəseyi-Ruhaniyyə şaqirdlərindən hazırlanmış qəyət müntəzəm bir xor dəstəsi milli qərdqi söyləməyə başlayır. Əvvəlinci şərqli bitdikdə, mədrəsənin şəriət müəllimi Mir Nasrulla Seyidzadə, Məhəmməd əleyhissəlamın “mövludu” xüsusundə bir qədər izahat verib, tərçüməyi-halı ilə əhəlini əşinə edir. Sonra ruhanilərimizdən Hacı Molla Yaqub Barətəddə cənaləri hərbiyyə tələbələrini və islamıyyətə naminə salamla qarşılayıb “Mövludi-nəbi” münəşibətilə hazırınu [orada olanları] təbrik edir və yeni təşkil olunmuş Azərbaycan Hökumətinə sədaqətlə xidmət etmələrini tövsiyə edərək, “Hər kas bu müqəddəs əsgərlik vəzifəsini buraxıb fərər edərsə, küfrünə hökm olunaçaqdır [kəfir elan ediləcəkdir]” buyuyur.

Barətəddə həzrətlərin müttəaqib [ardınca], müəllim Əziz Musazadə, ictimada hazır bulunları təbrikdən sonra qısa bir nitq irad edərək [söyləyərkək]:

“Həngi bir millət olursa olsun, yaşayıb ideal və arzusuna varmaq üçün maddi və mənəvi qüvvəyə malik olması lazımdır. Həmən millət-in mənəvi qüvvəsi ziyallırlarından ibarətdir ki, bu, elm və marifət vəsiğində meydana çıxacağı şübahəsidir. Maddi qüvvəsi isə hər dürlü varidatından və birinci dərcədə mövqə əzə [tutan] əsgəri qüvvəsindən ibarət idi.”

Bundan sonra Bələdiyyə Rəisi Xasməhəmmədov həzrətləri, hazırına xitabən öymlə islam əlamı üçün bu günün müqəddəs bir gün olduğunu söyləyərkək, türk qardeşlarımızın Qafqaziyyə gəlmələri və almış olduqları əmrnamə üzərinə ricət etmələri [qayıtmaları] barədə danışırlar.

Bundan sonra üzünü hərbiyyə tələbələrinə tutaraq: “Qardəşlər! Sizin əsgərlik vəzifənin ən mühümüdür. Zira millətin ırz [və] naməsunu düşmənlərə qarşı müdafiə və mühafizə edən yalnız sizin süllüləriniz olacaqdır. Qafqaziyyədə hal-həzirdə şanlı Azərbaycan müllı bəyərğinin təməvvüc vürməsinə [dəlgəlanməsinə], maarif xüsusundə dövrifə-qiyyəti bir surətdə gədişini gördüyümdən dolay qəlbimin məsrur [sevincili] olduğunu qafqaziyalı qardeşlərimə elam ediram [bildirirəm]” deməklə xətm-i-kalam edirlər [sözü bitirirlər].

Ən nəhayət, Axund Molla Məhəmməd Pısnamazdadə həzrətləri əhəliyə qarşı bu günün şərəfini zikr edərək dövr-i-istibadəddən Qafqaz müsəlmanlarının türk lisanı [dil]i uğrunda çəkmış olduqları cövrü çəfaləri və kəndi ana dili üzərinə təlim və tərbiiyə almaqdan binəşib

olaraq bu xüsusda bir qəfəs içərində həbs olunduqlarını təsvir edirlər.

Bədəhu [ondan sonra] lisan üstündə bir qədər danışıqdən sonra hərbiyyə tələbələrinə xitabən:

“Yağasin o cavanlar ki, rus lisanı üzrə təlim almağı qəti surətdə rədd edərək kəndi ana dillərində təlim almağı qəbul etdilər!” *[Alqış]*

Nəhayət, zati-əlilləri xütbə [dini-əxlaqı məzmunlu nitq] oxuyaraq ictimada iştirak edənlərin cümlesini “amin” deyirlər. Xütbə bitdikdən sonra hərbiyyə tələbələrini komanda edilir. Türk təlimi üzərinə nizam almış bu gənclər, milli şərq oxuya-oxuya məscidi-cəmənin böyük qapı-sından dışarı fırlayaraq qəyət müntəzəm bir surətdə yürüş edirdilər. Saat bir rədaləri idi. İşbu mənzərə tamaşaçılara başqa bir zövq, başqa bir ruh yüksəkliyi baxş edirdi.

Mirzə Əziz Musazadə

* Cəbrayıl qəzasının 2-ci dairə müfəttisi xəbər verir ki, 30 nəfərədək müsəllah [silahlı] erməni, Əfəndilər kəndi sakininin 12 baş qarəmalını aparmışlar. Canilər erməni Sor kəndinə qaçıb gizlənmışlər.

* Gorazilli kəndi sakinləri Həsən Hacı Qurban oğlu və Muxtar Qara oğlu Ağarı kəndindən qayıtdıqları əsnada Noraşən kəndi yanında 6 nəfər müsəllah [silahlı] ermənilər tərəfindən qarət edilmişlər.

* Cəbrayıl qəzasının 2-ci dairə müfəttisi xəbər verir ki, Balyand kəndi sakinləri Cəfər Ələkbər oğlu və Nasir Məhərrəm oğlu Vəng kəndinə buğda və dəz satmağa gətirdikləri əsnada yolda ermənilər tərəfindən qarət edilib qətl edilmişlər.

Mirzə Əziz Musazadə

Bu günlərdə müqtəddir şairlərimizdən Əbdülsəlimzadə Məhəmməd Hadi əfəndinin “İnsanların tarixi faciələri”, yaxud “Əvlahi-intibah” adlı mənzum əsərinin ikinci cüzü çəpədən çıxıb mövqeyi-füruşa [satışa] qoyulmuşdur. Kitabça gözəl və qalın kağız üzərində təb [çəp] edilmiş, fiatı [qiyməti] 2 manatdır. Turan mat-bəəsində, Parapetə “Məktəb” mağazasında və Bazar cədasində Paşa Qasımzadənin mağazasında.

b. 4 - 3

Doktor Rza bəy Sultanov
Paris Dərülfünunundan
Qəbul edir daxiliyyə və əsəbi xəstələri hər gün səhər saat 9-1-ədək, axşam saat 4-7-yədək. Telefon 57-40. Adres: Persidski küçədə 22 nömrəli Evrat, Gimnazikeski küçənin küncədə. 2603

Həkim S. L. Şklovskaya
Məmalıq və daxili ünəs əmrasını [qədin xəstəliklərini] qəbul edir. Naxoşlar qəbul olunur: səhər saat 9-dan bira və 5-dən 7-yə qədər. Ünvan: Aziatski küçədə nömrə 153, Bolşoy Marskoy və Krasnovodskii küçələrin arasında. Telefon: 50-67.

Burada leyli [geca] yatacaqlarıyla qədin cərrahiyyə xəstəxanasına mövcuddur. 209

Qabil dış qayırın
Mirza Xəlil Cəmbəyadə
Qızıldan və sairədən hər cür ələ dışlər münəşib qiymətlə qayırır. Ünvan: Qubernski küçə, “İslamiyyə”nin sağ tərəfində ev nömrə 55. 295

Doktor Samuil İzrailoviç Kopeliovıç
Daxili və əsəbi mərazə mübtəla olanları hər gün axşam saat 5-dən 8-ə kimi qəbul edir. “914” dəvasını [dərmanını] istemal edir [işlilər]. Voronovski cəddədə nömrə 17, ikinci mərtəbə. Telefon 50-82 və 93. 282

Qoldqor-Fradkinin
Dış müəlicəxanası
Dər्या kanarında Başəni küçədə Ramazanovun 10 nömrəli evində qəbul edir hər gün saat 9-dan 7-yə kimi və 4-dən 7-yə kimi. 2607

Həkimlərin xüsusli gəce və gündüz növbələri
Ünvan: Bolşoy Moskva mehxanxanası, Qoqolevski və Torqovı küçələrin küncündə.
Telefon nömrələri 7-96 və 49-81. Naxoşların evinə gədirlər.

Kanyak, çaxır butiklələri alıram
Səhmdarlar cəmiyyəti Qummel qərdqi. Mariinski küçədə nömrə 5-15.
Telefon 3-45 2622 2-1

Doktor Musa bəy Rafiyev
Daxili əmrəza [xəstəliklərə] dıçar olan naxoş